

Studiu asupra stimei de sine la adolescentii institutionalizati. O abordare comparativa

Consilier scolar : Sima Ionela

1. Scopul cercetarii

Cercetarea pe care am realizat-o are un caracter constatativ – descriptiv.

Scopul *este de a arata cum se prezinta imaginea si stima de sine in randul adolescentilor institutionalizati , prin comparatie cu un lot de adolescenti proveniti din familii normale, sau care nu au cunoscut abandonul parental sub o forma sau alta.*

Literatura de specialitate a subliniat in repetate randuri **importanta legaturii afective primare** intre copil si parinti (in special mama), a carei lipsa va avea mai tarziu repercusiuni in structurarea, maturizarea si dezvoltarea personalitatii copilului, pe toate palierele ei.

Privarea copilului de nevoi afective ii va crea un handicap in plan emotional si in planul structurarii propriului EU, in legatura cu **imaginea de sine** ce reprezinta o componenta principala.

O alta nevoie fundamentala al orcarui copil este **dobandirea autoaprecierii realiste si respectului de sine**. Copilul care creste in institutie va intampina dificultati in structurarea unui EU armonios si capabil de adaptare la status-rolurile cerute oricarui individ, intrucat mediul institutionalizat nu il ajuta in formarea unei reprezentari de sine complete si coerente.

Tinand cont de aceste observatii, am pornit de la presupunerea ca adolescentii institutionalizati vor prezenta o stima de sine deficitara, acest aspect datorandu-se in primul rand lipsei satisfacerii unor nevoi fundamentale pentru dezvoltarea ontogenetica a fiecarui individ uman.

2. Obiectivele cercetării

Obiectivele pe care le-am urmărit au fost:

- a) Identificarea unor instrumente psihologice valabile, prin care să evaluez imaginea și stima de sine ;
- b) Administrarea instrumentelor pe două loturi de adolescenți : instituționalizați și adolescenți proveniți din familii normale (neinstituționalizați);
- c) Cotearea răspunsurilor, conform instrucțiunilor autorilor instrumentelor, realizarea unei baze de date și analiză statistică a datelor obținute, în vederea identificării tendinței, în rândul adolescenților instituționalizați, precum și a celor neinstituționalizați, în ceea ce privește natura imaginii de sine și nivelul stimei de sine
- d) Pe baza observațiilor de specialitate , precum și a rezultatelor cercetării, am urmărit proiectarea unui program de intervenție, centrat pe îmbunătățirea imaginii de sine și pe creșterea respectului de sine la adolescenții instituționalizați.

3. Ipoteza de lucru

Pornind de la observatiile facute , am presupus ca:

- *Adolescentii institutionalizati au o imagine de sine negativa, mai accentuata comparativ cu adolescentii neinstitutionalizati.*
- *Adolescentii institutionalizati au o stima de sine mai scazuta, in acord cu natura negativa a imaginii de sine, comparativ cu cei neinstitutionalizati.*

Ipotezele de lucru (operationale) care ne-au orientat in analiza cantitativa a raspunsurilor participantilor au fost:

- *Adolescentii institutionalizati vor obtine, in medie, scoruri semnificative mai mari la chestionarul destinat evaluarii imaginii de sine, comparativ cu adolescentii neinstitutionalizati.*
- *Lotul adolescentilor institutionalizati va obtine o medie a scorurilor la stima de sine semnificative mai scazuta, comparativ cu lotul adolescentilor neinstitutionalizati.*

4. Metodologia utilizata

A. Descrierea loturilor de adolescenti investigati

In cercetarea pe care am facut-o, am investigat doua loturi de adolescenti, dintre care 20 de adolescenti institutionalizati 40 de adolescenti proveniti din familii normale, deci neinstitutionalizati . In total, au fost investigati un numar de 60 adolescenti (38 de baieti si 22 de fete), cu varste cuprinse intre 14 -16 ani.

Dintre adolescentii institutionalizati, 11 au fost fete si 9 – baieti, cu varste cuprinse intre 14-16 ani. Motivele institutionalizarii acestora pot porni fie de la situatii de abandon, decesul parintilor, decaderea din drepturile parintesti, fie de la situatii familiale precare din punct de vedere socio-economic, familii dezintegrate, etc. Pe langa simptomele specifice institutionalizarii, unii dintre adolescenti prezentau o serie de tulburari de comportament specifice.

Dintre adolescentii proveniti din familii normale (neinstitutionalizati), 24 au fost fete si 16-baieti. Varstele acestora au variat intre 14-16 ani, fiind elevi in clasele VIII a .Varsta medie a adolescentilor neinstitutionalizati, proveniti din familii normale a fost de 16.

Adolescentii din lotul celor institutionalizati au complectat chestionarele care le-au fost administrate in grupuri mici(5-6 subiecti), in mai multe zile diferite, pe perioada a doua saptamani. Am acordat o atentie speciala supravegherii acestora, pentru a se evita situatia contaminarii raspunsurilor prin influenta reciproca.

Culegerea datelor a fost realizata in luna mai anul trecut.

B. Instrumentele utilizate pentru colectarea datelor

Pentru colectarea datelor referitoare la stima de sine si imaginea de sine, am aplicat doua chestionare:

- *Scala de stima de sine ETES (Echelle Toulousaine d'Estime de Soi) – versiunea pentru puberi si adolescenti(adaptata pe populatie de adolescenti de psiholog Adriana Craciun,1998).*
- *Chestionarul de autoapreciere a imaginii de sine, inspirat de cercetarile asupra imaginii de sine si a rolului acesteia in psihoterapie, intreprinse de C.Rogers- acest chestionar este prezentat intr-o traducere si adaptare romaneasca de Ion Dafinoiu, in lucrarea coordonata de Adrian Neculau, 26 de teste pentru cunoasterea celuilalt (Ed. Polirom, Iasi ,2003).*

1. Scala Toulouse de Stima de Sine (ETES) – in varianta construita pentru tineri si adolescenti, este alcatuita din 60 de itemi cu raspunsuri dihotomice de tip DA/NU(Anexa 1), repartizati cate 12 pe fiecare din cele cinci dimensiuni.

Fiecare item este cotate cu un punct daca subiectul a raspuns conform grilei de corectare. Scorurile pentru fiecare dintre subscale se obtin prin insumarea scorurilor la itemii componentii. De asemenea, se poate calcula scorul total, insumandu-se scorurile la cele cinci subscale. In cercetarile cu caracter aplicativ, autorii recomanda sa se opereze atat cu scorurile pe dimensiuni, cat si cu cel global. Dar in scopuri de diagnostic pentru orientare, selectie sau consiliere a adolescentilor/puberului pe anumite probleme, scorurile la Sinele emotional, social, scolar, fizic, respectiv proiectiv sunt mult mai informative si au o valoare prognostica mai mare decat scorul global la scala.

Dimensiuni ale

Semnificatii

Stimei de sine

Sinele
Emotional

- exprima reprezentarea emotiilor, capacitatea de stapanire a impulsivitatii; importanta sa in cadrul scalei este prin faptul ca un control eficient al emotiilor permite organizarea adecvata activitatilor, precum si a unor strategii eficiente prin care acestea pot fi atinse(ex itemul : *Imi pierd cu usurinta calmul cand mi se fac reprosuri*).

Sinele social

- condenseaza reprezentarea interactiunilor cu ceilalti (parinti, colegi, prieteni) si a sentimentului de recunoastere sociala(ex. Itemul: *Cand sunt intr-un grup,imi place sa ma fac remarcat si apreciat*).

Sinele scolar

- reflecta perceptia pe care individul o are asupra propriilor competente si performante scolare(ex.itemul: *Ma descurajez cu usurinta la scoala*).

Sinele fizic

- oglindeste gradul de acceptare de catre subiect asupra propriei infatisari(ex.itemul: *Cred ca sunt prea gras/slab*).

Sinele proiectiv
(prospectiv)

- vizeaza reprezentarile subiectului asupra viitor
(ex. Itemul: *Am incredere in viitor*).

Structura multidimensională a scalei ETES permite largirea și rafinarea posibilităților de lucru ale psihologului consilier școlar, psihoterapeutului sau ale clinicianului, pentru că, autoevaluările pe care le permite această scală înseamnă, pentru subiect, o nouă treaptă în constientizarea propriilor trăiri asociate caracteristicilor și componentelor sale, o cale de reajustare a stimei de sine, de asumare și clarificare a propriei identități, de creștere a eficienței propriilor acțiuni.

2. Chestionarul de autoapreciere a imaginii de sine – integrează rezultatele și observațiile din cercetările întreprinse de C. Rogers asupra acestei dimensiuni a personalității. Pentru unii dintre noi, conflictul între Eul actual și cel ideal poate părea copleșitor și poate conduce chiar la depresie, în timp ce pentru alții un astfel de conflict poate constitui modalitatea prin care își mobilizează resursele necesare atingerii idealurilor propuse.

Chestionarul prezintă o listă de 32 de adjective (Anexa 2), reprezentând atât caracteristici personale pozitive (ex: *plin de umor, entuziast, demn de încredere, politicos, sincer, puternic etc*), cât și cele negative (ex: *emotiv, fragil, interiorizat, cinic, invidios etc*).

Subiecții trebuie să citească cu atenție lista și să pună, în coloana *Cum sunt în prezent*, câte un X în dreptul fiecărui adjectiv, pe care îl consideră ca fiindu-i caracteristic. Apoi, fără a privi semnele făcute în prima coloană, trebuie să recitească lista de adjective și să pună un O, în coloana *Cum ar dori să fie*, în dreptul fiecărui adjectiv, pe care ar dori să-l caracterizeze. Scorarea se face acordând câte un punct pentru fiecare adjectiv notat cu X, respectiv cu O în cele două coloane, respectiv pentru fiecare adjectiv care nu a fost notat deloc. Apoi, se însumează punctele, obținând o măsură aproximativă a discrepantei dintre Eul actual și cel ideal.

5. Rezultatele obtinute si interpretarea lor

Am comparat rezultatele obtinute de lotul de adolescenti institutionalizati, la chestionarul pentru evaluarea imaginii de sine, respectiv la scala pentru evaluarea stimei de sine cu mediile obtinute de lotu de adolescenti neinstitutionalizati. Comparatiile au fost efectuate, utilizandu-se testul t-Student pentru compararea mediilor a doua esantioane independente

<i>Variabile masurate</i>	<i>Adolescenti</i>	<i>Medii</i>	<i>Abateri standard</i>	<i>t</i>
Imaginea de sine	institutionalizati	18.95	5.36	4.91***
	neinstitutionalizati	13.96	4.89	
Stima de sine globala	institutionalizati	38.31	5.44	- 1.05 ns
	neinstitutionalizati	39.60	6.64	
Sine emotional	institutionalizati	6.87	1.73	-2.72 **
	neinstitutionalizati	8.03	2.44	
Sine social	institutionalizati	8.12	1.42	-2.39*
	neinstitutionalizati	8.87	1.67	
Sine scolar	institutionalizati	8.4	2.21	2.50*
	neinstitutionalizati	7.23	2.46	
Sine fizic	institutionalizati	7.93	2.05	0.58 ns
	neinstitutionalizati	7.67	2.41	
Sine proiectiv	institutionalizati	6.97	2.38	-2.04*
	neinstitutionalizati	7.78	1.54	

Datele obtinute au indicat o diferenta semnificativa statistic($t = 4.91$; $p < 0.001$) intre media notelor la chestionarul pentru autoaprecierea imaginii de sine obtinute de adolescentii institutionalizati si media notelor obtinute de adolescentii neinstitutionalizati. Lotul adolescentilor institutionalizati a obtinut note, in medie, semnificativ mai mari la autoaprecierea imaginii de sine, comparativ cu cel al adolescentilor neinstitutionalizati.

Conform observatiilor lui C.Rogers, cu cat nota la chestionarul de autoapreciere este mai ridicata, cu atat discrepanta dintre Eul actual si cel ideal, perceputa subiectiv de o persoana, este mai ridicata. Analizand datele din tabelul 2, rezulta clar tendinta adolescentilor institutionalizati de a prezenta o discrepanta mai mare intre Eul actual si cel ideal, comparativ cu adolescentii neinstitutionalizati.

Asadar, **datele pe care le-am obtinut au confirmat prima dintre ipotezele generale (si de lucru) de la care am pornit.** Acest rezultat confirma observatiile din literatura de specialitate, care arata dificultatile pe care le intampina adolescentii institutionalizati in ceea ce priveste formarea reprezentarii despre propria persoana.

Comparatiile intre mediile obtinute de cele doua loturi de adolescenti chestionati la scala ETES, au indicat diferente semnificative statistic si la cele patru dimensiuni legate de stima de sine: **sinele emotional**($t = -2.72$; $p < 0.01$), **sinele social** ($t = -2.39$; $p < 0.05$), **sinele scolar** ($t = 2.5$; $p < 0.05$) si **sinele proiectiv** ($t = -2.04$; $p < 0.05$) a se vedea graficele 2 - a, b, c, si d. Cele doua loturi de adolescenti chestionati nu s-au diferentiat semnificativ privind nivelul global al stimei de sine, desi lotul adolescentilor institutionalizati a obtinut o medie mai scazuta comparativ cu lotul elevilor neinstitutionalizati.

Mai remarcam o diferenta in favoarea adolescentilor institutionalizati, in ceea ce priveste sinele fizic(medie a notelor mai ridicate) , insa diferenta nu este semnificativa statistic.

In schimb, lotul adolescentilor institutionalizati a obtinut o medie mai scazuta la dimensiunea stimei de sine, legata de sinele proiectiv; rezultatul trebuie legat de faptul ca adolescentii institutionalizati sunt lipsiti de sprijin emotional, moral si material din partea familiei, necesar orientarii profesionale si planurilor de intemeiere a propriei familii.

Asadar, datele pe care le-am obtinut, in urma efectuarii comparatiilor intre mediile obtinute de adolescentii institutionalizati si cele obtinute de adolescentii neinstitutionalizati, au confirmat partial si cea de-a doua dintre ipotezele generale(de lucru) de la care am pornit.

Pentru prima dimensiune legata de stima de sine, diferenta a fost semnificativa, in favoarea lotului de adolescenti neinstitutionalizati, care au obtinut o medie mai mare, comparativ cu celalalt lot. Acest rezultat trebuie interpretat din perspectiva lipsei de afectivitate, legaturi afective slabe sau chiar absente ceea ce face ca acest lucru sa isi puna amprenta asupra capacitatii adolescentului institutionalizat , asupra maturitatii in planul conduitei emotionale.

Si pentru a doua dimensiune a stimei de sine, adolescentii neinstitutionalizati au obtinut o medie mai mare fata de celalalt lot, rezultatul trebuie privit din perspectiva dimensiunii sociale, o caracteristica a mediului institutionalizat o constituie saracia relatiilor interpersonale si a celor afective.

In schimb in ceea ce priveste sinele scolar, adolescentii institutionalizati au obtinut o medie mai mare fata de celalalt lot, rezultatul fiind nefiresc, insa, ne gandim la nivelul abilitatilor scolare a copiilor institutionalizati; rezultatul obtinut ar putea constitui expresia reprezentarii nerealiste in randul copiilor institutionalizati, acestia manifestand tendinta de a si percepe propriile lor competente cu mult peste nivelul real la care se situeaza.

6. Concluzii si recomandari

In urma datelor obtinute sau confirmat cele doua ipoteze generale de la care am pornit in cercetarea pe care am facut-o; astfel ,cercetarea a evidentiat discrepanta intre Eul actual, percept de adolescentii institutionalizati si Eul ideal- ceea ce ar dori sa ajunga. Aceasta discrepanta este expresia unor dificultati, pe care adolescentii institutionalizati le intampina in cunoasterea de sine. Observam ca datele obtinute, in urma efectuarii comparatiilor, exprima tendinta adolescentilor institutionalizati de a avea reprezentari mai slab structurate cu privire la propriile competente in plan emotional, precum si cu privire la propriul viitor.

Beneficiind de o educatie adecvata si de sprijin afectiv si material al familiei, adolescentii neinstitutionalizati manifesta tendinta de a avea o mai mare incredere in oferta anilor care vor urma, comparativ cu adolescentii institutionalizati, acestia din urma neavand posibilitatea de a-si forma o imagine de sine clara despre propriile resurse, precum si un plan coerent de dezvoltare personala.

De aceea, consider ca un program pentru cunoasterea de sine si imbunatatirea imaginii de sine ii poate ajuta pe adolescentii institutionalizati sa se accepte cu resursele pe care le detin deja, sa integreze problema familiala in propria lor istorie de viata, sa dobandeasca respectul de sine, necesar unei normale inregistrari psihice si dezvoltarii din punct de vedere social si profesional.

SCALA ETES

ANEXA 1

Instructiuni

Cu ajutorul urmatoarelor intrebari poti sa-ti analizezi sentimentele pe care le ai fata de propria ta persoana si, precum si cat de eficient esti in propriile tale actiuni. Aceasta autoapreciere va fi reala doar daca vei raspunde spontan si sincer la toate intrebarile chestionarului. Citeste-le cu atentie si alege raspunsul DA, cand afirmatia corespunde conduitei tale obisnuite sau raspunsul NU , cand acesta nu ti se potriveste.

Dupa ce ai terminat de completat chestionarul, verifica daca ai raspuns la toate cele 60 de intrebari. Nu pierde timp cu ezitarile. Raspunde cat mai repede posibil, optand pentru varianta care se potriveste cel mai bine felului tau obisnuit de a gandi sau de a simti.

1. Ma infurii cu usurinta.

4. Infatisarea mea este apreciata ca placuta, atragatoare.

15. Singurul lucru care conteaza in viata este sa castig multi bani.

19. Corpul meu este bine proportionat.

32. Cred ca este plictisitoare compania mea.

40. Trec cu usurinta de la ras la lacrimi.

45. Nu ma simt bine decat atunci cand sunt singur.

53. Am influenta asupra celorlalti.

58. Cand ma aflu intr-un grup incerc un sentiment de izolare.

60. Sunt mandru de rezultatele mele scolare.

Instructiuni

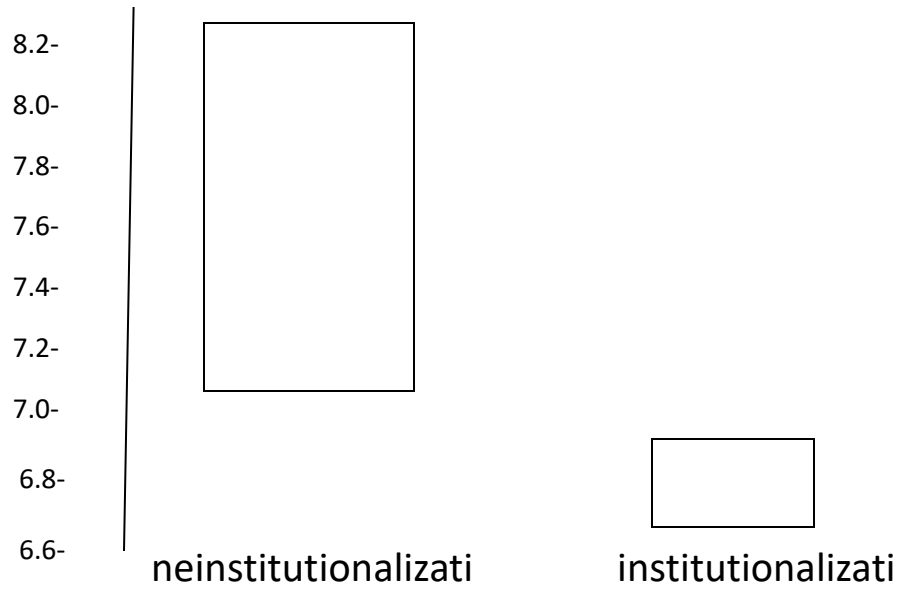
Cuvintele de mai jos exprima insusiri variate pe care oamenii le pot avea in diferite grade. Citeste cu atentie fiecare cuvant si pune un X in coloana intitulata *CUM SUNT IN PREZENT*, in dreptul fiecarui cuvant care, dupa parerea ta, exprima o insusire care te caracterizeaza. Apoi, fara a privi semnele pe care le-ai facut inainte, reciteste lista si pune, de aceasta data, cate un O in coloana intitulata *CUM AS DORI SA FIU* in dreptul fiecarui cuvant care exprima, dupa parerea ta, insusirea pe care ai dori sa o ai. Lucreaza cu atentie si cat de repede poti.

Cum sunt in prezent (X)

Cum as dori sa fiu(O)

Emotiv/a
Impresionabil/a
Glumet/a
Ambicios/a
Interesant/a
Cinstit/a
Atragator/oare
Rezervat/a
Entuziast/a
Obisnuit/a
Sensibil/a
Demn/a de incredere
Inteligent/a
Comod/a
Invidios/a
Energic/a
Linistiti/a
Iscusit/a
Politicos/oasa
Sigur/a pe mine
Flexibil/a
Ganditor/oare
Fragil/a
Sincer/a
Relaxat/a
Puternic/a
Neascultator/oare
Impulsiv/a
Apatic/a

Medii Sinele emotional

8.0

7.8

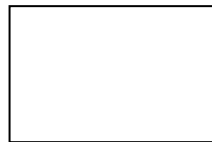
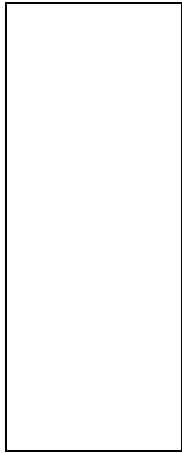
7.6

7.4

7.2

7.0

6.8

Neinstitutionalizati
Medii Sine prospectiv

institutionalizati
Adolescenti – Graficul 2-d

BIBLIOGRAFIE

- Abric, J. (2002). *Psihologia comunicării*. Iași: Editura Polirom.
- Băban, A.(coord).(2001).*Consiliere educațională.Ghid pentru orele de dirigenție și consiliere*. Cluj-Napoca: S.C. Psinet, S.R.L.
- Cosmovici, A., Iacob, L.(2000). *Psihologie școlară*. Iași: Editura Polirom.
- Cucoș, C. (2008). *Teoria și metodologia evaluării*. Iași: Editura Polirom.
- Cerghit, I., Radu,T.I., Popescu, E, Vlăsceanu, I. (1998). *Didactica*. București.
- Dafinoiu, I. (2000) *Personalitatea. Metode calitative de abordare. Observația și interviul*. Iași: Editura Polirom.
- Jigău, M. (2001). *Consilierea carierei*. București: Editura Sigma.
- Jigău, M. (2000). *Consiliere și orientare-ghid*. București: Institutul de Științe ale Educației.
- Jigău, M.(coord). (2005). *Aria curriculară Consiliere și Orientare*. București: Institutul de Științe ale Educației, Consiliul Național Pentru Curriculum.
- Kulcsar, T. (1978). *Factorii psihologici ai reușitei școlare*. București: E.D.P.
- Manes, S. (2008). *83 de jocuri psihologice pentru animarea grupurilor*. Iași: Științele Educației, Editura Polirom.
- Maurice, J., Steven E. Tobias, Brian S. Friedlander (2003). *Inteligența emoțională în educația copiilor*. Editura Curtea Veche.
- Neveanu, P.P. (1978). *Dicționarul de psihologie*. București: Editura Albatros.
- Radu, I. (1983). *Psihologia educației și dezvoltării*. București: Editura Academia R.S.R.
- Radu, T.I. (1991). *Teoria și practica în evaluarea eficienței învățământului*. București: E.D.P.
- Salade, D., Munteanu, G., Comes, M. (1970). *Din tainele profesiunilor: culegere de texte pentru orientarea profesională a elevilor din școala generală*. Bucuresti: Editura Didactică și Pedagogică.
- Șchiopu, U. (1981). *Psihologia vârstelor*. București: Editura Didactică și Pedagogică. ,
- Tomșa, Gh., (coord.). (2005). *Psihopedagogie preșcolară și școlară*. București: E.D.P.
- Vernon, A. (2004). *Consilierea în școală-Dezvoltarea inteligenței emoționale prin educație rațional-emoțivă și comportamentală*. Cluj Napoca: Editura ASCR.
- Verza, E. (1990). *Elemente de psihopedagogia handicapatilor*. București: Editura Universității.
- www.scribd.com.
- www. educativ. ro.
- Zlate, M.(coord). (2001). *Psihologia la răspântia mileniilor II-III*. Iași: Editura Polirom.
- Miclea, M. (1999). *Psihologie cognitivă. Modele teoretic-experimentale*. Iași: Editura Polirom.
- Zdrehuș, C. (2004). *Consiliere psihopedagogică și OSP*. Oradea: Editura Universității din Oradea.